

Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století

Č. j.: 17 245/2009 - 22

1. Úvodní ustanovení

1.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) **doporučuje ředitelům a ostatním pedagogům základních a středních škol věnovat náležitou pozornost výuce dějin 20. století, a to s důrazem na vzdělávání žáků v problematice moderních, a zejména nejnovějších dějin.**

1.2 Doporučení reaguje na současný nárůst extremistických a nedemokratických politických tendencí a zároveň reaguje na aktuální a naléhavé požadavky současnosti, charakterizované důrazem na vzdělávání žáků v problematice moderních a zejména nejnovějších dějin.

1.3 V souladu s §3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a s platnými rámcovými vzdělávacími programy (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, Rámcové vzdělávací programy pro obory středního odborného vzdělávání) je cílem tohoto doporučení **zdůraznit důležitost období druhé poloviny 20. století ve výuce vzdělávacího oboru dějepis a dalších společenskovědních vzdělávacích oborů** (například výchova k občanství, český jazyk a literatura, hudební výchova, výtvarná výchova), a to v náležitém kontextu s vývojem v první polovině 20. století a zároveň s dopady na současný vývoj ve společnosti.

2. Základní výchovně vzdělávací strategie výuky dějin 20. století

2.1 Dějiny „krátkého“ 20. století (1914/18–1989/91) lze označit za „věk extrémů“. Na jedné straně došlo do té doby k nepředstavitelnému rozvoji vědy a techniky, výraznému zesílení sociálních jistot (idea sociálního státu) i k velkým proměnám kulturního života (např. hnutí hippies, sexuální revoluce), na druhé straně k neočekávanému potlačení základních lidských práv, snížení prahu citlivosti s tím, jak lze zacházet s lidskou bytostí, všeobecným diskriminacím motivovaným etnický, rasově či nábožensky. Sociálně-politická dimenze života lidské společnosti v hospodářsky vyspělých zemích se v konečném důsledku rozdělila do dvou ideologicky zdůvodňovaných táborů: světa demokratických států a států nedemokratických (autoritativních a totalitárních systémů), včetně svébytných rysů vývoje zemí „třetího světa“. Ve výuce o vývoji společnosti v následujícím období (1991–2009), a to zejména k vývoji společnosti v postkomunistických zemích, je potřebné zohlednit i problematiku evropské integrace a transatlantické spolupráce.

2.2 Česká společnost 20. století prošla zkušeností s oběma nejsilnějšími nedemokratickými režimy – nacismem a komunismem. Náš dnešní život je dosud ovlivňován především zkušeností s komunistickým režimem; proto je třeba položit důraz na dějiny 2. poloviny 20. století. Výuku je třeba soustředit na ideologické a mocenské mechanismy, které byly uplatňovány při prosazování nedemokratických systémů, a to v kontextu loajality, či pasivity většiny obyvatel. V tomto kontextu je potřebné upozornit na možná současná zneužití idejí svobody a lidských práv, a to na příkladech politického a náboženského extremismu, terorismu.

2.3 Metodicky je možné využít všech organizačních forem výuky a typů vyučovacích hodin. Je třeba objasňovat jak obecné mechanismy dějinného vývoje, tak užít jeho konkretizaci na osudech jednotlivců, a využít přitom takových badatelských přístupů, jako je např. orální historie, či mikrohistorie a regionální dějiny, včetně zohlednění „dějin všedního dne“. Výraznou výchovně-vzdělávací roli tu sehrávají pozitivní příklady.

2.4 Cílem výuky o totalitních, nedemokratických režimech 20. století, je pojmenování apochopení příčin, které vedly k jejich nastolení, k jejich podpoře značnou částí obyvatel. A to nejen příčin mezinárodně politických, vnitropolitických a geopolitických. Žáci by se měli seznámit i s všednodenními příběhy lidí, neboť jim mohou odhalit motivace, jež určovaly jednání postav v odlišných historických kontextech. V těchto souvislostech se doporučuje využívat příběhů a osudů lidí z regionu.

3. Další vzdělávání pedagogických pracovníků v problematice výuky dějin 20. století

3.1 Doporučuje se využívat další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) v problematice výuky dějin 20. století, které je školám nabízeno v rámci akreditovaných kurzů, a to prostřednictvím přímo řízených organizací MŠMT – NIDV (Národního institutu pro další vzdělávání) a jeho krajských pracovišť. Dalšími doporučenými vzdělávacími subjekty jsou krajská vzdělávací zařízení, vysokoškolská a jiná odborně zaměřená pracoviště (např. Ústav pro studium totalitních režimů, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd, Letní škola historie), nestátní neziskové organizace (např. Asociace učitelů dějepisu, Člověk v tísni, sdružení Collegium Bohemicum, organizace Živá paměť, sdružení PANT) nebo instituce - Památník Lidice a Památník Terežín. Úplný seznam vzdělávacích subjektů, kterým byla udělena akreditace MŠMT (k datu 29. září 2009), je zveřejněn na www.msmt.cz v části Vzdělávání, v sekci Akreditace, v systému DVPP.

3.2 Za další vzdělávání pedagogických pracovníků zodpovídá ředitel školy podle § 164 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a § 24 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

4. Závěrečná ustanovení

4.1 Nedílnou součástí tohoto doporučení jsou přílohy (1-7), které vyučujícím poskytují konkrétní příklady a názorná doporučení, jakým způsobem přistupovat k výuce soudobých dějin v základních a středních školách. Přílohy budou průběžně aktualizovány a doplňovány o příklady dobré praxe a zveřejňovány na webu MŠMT a na metodickém portálu www.rvp.cz.

4.2 Toto doporučení nabývá účinnosti dne 29. září 2009.

PhDr. Miroslava Kopicová
ministřiny školství, mládeže a tělovýchovy

Přílohy k Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století

1. Doporučené metody a formy práce, přístupy a prostředky

1.1 Dle záměrů probíhající kurikulární reformy směřuje edukační činnost škol k rozvoji klíčových kompetencí, které si má žák osvojit na přiměřené úrovni. Vedle klíčových kompetencí je cílem edukační činnosti škol dosažení **výstupů v jednotlivých předmětech**, ve kterých žák získává jistou specifickou odbornost, v tomto případě dějepisnou. V centru pozornosti učitele tedy má být:

- a) dosažení specifických cílů dějepisného vzdělávání**, k nimž směřují očekávané výstupy;
- b) utváření klíčových kompetencí** prostřednictvím vhodných vyučovacích strategií a metod.

1.2 Následující výčet pedagogických a didaktických metod či přístupů spojených s výukou dějin 20. století, vychází z **konceptu Roberta Stradlinga**, který předložil ve své metodické příručce „**Jak učit evropské dějiny 20. století**“ (2001). V souladu se zmíněnou příručkou se doporučuje soustředit se na následující:

- **Vzdělávání uskutečňované podle školních vzdělávacích programů** a jejich učebních osnov založit na dovednostech, nikoliv převážně na vědomostech.
- **Zacházení s kontroverzními nebo citlivými otázkami**, zejména s těmi, které se vztahují k identitě národa nebo skupiny, vztahům k jiným zemím (zejména sousedním), zacházení s menšinovými skupinami a zkušenostem s válkou a vojenskou okupací.
- **Pomáhat žákům "číst" ikonický archivní materiál o 20. století** (včetně propagandistických materiálů). Fotografie vztahující se k aktuálním novinkám nebo historickým událostem nejsou neutrální prezentací reality. Podobně zpravodajství a dokumenty nejsou pouze zdrojem svědectví, která mohou být ověřena podle jiných pramenů. Do určité míry vybírají, upravují a prezentují svědectví podle komerčních hodnot, které se liší od profesních hodnot historika nebo novináře.
- **Využívání simulací a hraní rolí ve výuce dějepisu**. Aktivní učení tohoto typu může být často velmi efektivní při tříbení názorů žáků na motivy, okolnosti, tlaky a priority, které vedly lidi k tomu, že jednali tak, jak jednali.
- **Pomoci žákům a studentům analyzovat a interpretovat různé pohledy na stejnou událost, nebo historický jev, porovnáním úhlů pohledu** různých historiků, porovnáním očitých svědectví s těmi, která využívají výhody zpětného pohledu, porovnáním toho, jak různé národy (nebo různé skupiny v rámci téhož národa) nahlížely na stejnou událost, nebo ji vykládaly atd.
- **Efektivní využívání mimoškolních studijních možností institucí**, jako jsou muzea, skanzeny, galerie, archivy apod., a způsoby jejich integrace do školní výuky.
- **Integraci nových technologií do výuky dějepisu**. Bez ohledu na to, kolik užitečných webových stránek existuje o konkrétním chronologickém tématu, nebo tematickém okruhu, žák (pochopitelně i učitel dějepisu) potřebují efektivní vyhledávací strategii.

1.3 Z dalších vyučovacích strategií obecného charakteru, dobře využitelných v praktické výuce dějin 20. století, lze ještě zmínit:

- **Objevné učení**: základním principem je navození situace, ve které žáci získávají nové poznatky prostřednictvím samostatné aktivní činnosti;
- **Vyučování zaměřené na komunikaci**: pochopení vyučovacího procesu jako komunikačního procesu, což znamená odstranění negativních jevů, které účinné komunikaci (a tedy účinnému vyučování) brání;

- **Činné (autentické, tvořivé, zkušenostní) učení:** získávání nových poznatků na základě vlastní praktické zkušenosti, či prožitku žáků;
- **Analytický** (badatelský) přístup s využitím vědeckých, analytických a interpretačních postupů využitelných pro daný typ školy;
- **Multiperspektivní přístup:** tento přístup vyžaduje posuzování jevu či procesu z hlediska perspektiv a pohledů různých posuzovatelů žijících v různých dobách;
- **Kooperativní učení:** zdůrazňuje přednosti a význam sociálních vztahů při učení;
- **Programové učení:** zdůrazňující systém učiva a učení;
- **Projektové vyučování:** poskytující výborné podmínky pro rozvoj týmové práce a sociálních vztahů mimo školu.

1.4 Vyučovací strategie vytvářejí obecný rámec **pro konkrétní vyučovací metody**, které jsou jejími taktickými dílčími kroky. **Repertoár vyučovacích metod je bohatý** (podobně jako u vyučovacích strategií) a neustále se rozšiřuje. Výběrově se předkládají některé metody, typické pro dějepisné vyučování, příp. dobře realizovatelné ve výuce dějepisu. Níže uvedený **výběr vhodný k praktickému využití ve vyučování** samozřejmě nemůže zcela vyčerpávajícím způsobem postihnout úplně všechny známé metody:

- **Verbální metody:** metody, v nichž dominuje slovo; teorie o komunikaci rozlišuje ve školním prostředí tři základní typy komunikace:
 - A) jednosměrnou komunikaci**, při níž učitel komunikuje se žákem, anebo žák s učitelem (např. výklad; vysvětlení; vyprávění; popis; přednáška - např. „mini-přednáška“ kombinovaná s aktivitami žáků, přednáška pod vedením učitele, přednáška s „mezerami“, příp. s „chybami“, přednáška „na přání“; referát);
 - B) dvousměrnou komunikaci**, při níž jsou typické dialogické metody žáků s učitelem (např. tzv. řízený rozhovor a rozhovor heuristický; dotazy žáků; volný dialog; interview - např. s pamětníkem, pracovníkem odborného pracoviště, představitelem veřejnosti a jinými osobami);
 - C) vícesměrnou komunikaci**, která probíhá mezi několika komunikujícími (např. rozličné diskuse, debaty, besedy, disputace, event. tzv. situační metody založené na simulaci či hraní rolí).
- **Práce s textem:** základem textu je verbální nebo ikonický symbol, příp. obojí. Rozlišují se **texty verbální**, jejichž základem je slovo (text učebnic, historických odborných knih i beletrie, novin, deníků, či jiných písemností), **texty ikonické** opřené o grafické symboly (obrázky v učebnicích a knihách, fotografie, pohlednice, karikatury, plakáty, komiksy, mapy, schémata, grafy, didaktické kresby aj.) a **kombinované texty** spojující symboly grafické a verbální, někdy doplněné zvukem. **Film-dobový dokument**, dokumentární film, hraný historický film, či didaktický film; video; CD; DVD; počítačové programy.
- **Práce na žákovských projektech:** projekty mohou být různě rozsáhlé. Postihovat mohou pouze dílčí jevy jednoho oboru a zpracovány mohou být krátkodobě v rámci jedné třídy při školní i mimoškolní práci žáků. Mohou být i velmi rozsáhlé a dlouhodobé, interdisciplinární, žáci je mohou plnit po dobu několika měsíců, celého školního roku, či dokonce několika let. Zapojení mohou být žáci jedné třídy, ale i více tříd rozdílných ročníků, jedné školy, anebo i několika škol z ČR nebo z různých zemí (např. v rámci programů Comenius, Leonardo či Sokrates, příp. Euroregiony).
- **Metody vedoucí k zapamatování:** faktografický základ jakožto prostředek pro plnění cílů dějepisného vyučování, kterými jsou utváření a rozvoj historického myšlení (faktografie tak nemůže být cílem výuky).

2. Práce s prameny a ostatními informačními zdroji

2.1 Moderní a efektivní výuka dějepisu, směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků prostřednictvím školních vzdělávacích programů, zpracovaných v souladu s rámcovými vzdělávacími programy (dále jen RVP), zahrnuje práci se širokým spektrem informačních materiálů pro výuku dějin 20. století. V kontextu výše uvedeného doporučujeme též využít edukačních modelů, zkušeností a podnětů obsažených v projektech pro výuku dějepisu pro 21. století mezinárodních organizací – např. projektů podpořených Radou Evropy, International Society for Didactics of History (ISFDH), Euroclio (Evropská stálá konference asociace učitelů dějepisu), Georg-Eckert Institut, Koerber Stiftung aj.

Následující části se proto zaměřují na některé možnosti uplatnění vybraných zdrojů a informací doporučených v rámci dějepisného vyučování ve školách.

2.2 Využití současných písemných pramenů: písemný pramen stále představuje základní informační zdroj pro výuku dějin, dějiny 20. století nevyjímaje. Písemný materiál (úřední dokumenty, statistiky, deníky, žurnály, paměti, biografie, noviny a časopisy) je možné využívat při výuce dějin 20. století rozličným způsobem, přičemž je třeba zejména **rozlišovat mezi prameny primárními a sekundárními**. Konkrétně lze se žáky praktikovat následující studijní aktivity založené na písemných pramenech:

- Zkoumání písemných pramenů v posloupnosti;
- Porovnávání zpravodajství o historických událostech v novinách;
- Porovnávání očitých svědectví;
- Porovnávání sekundárních pramenů;
- Používání nekonvenčních písemných pramenů (např. politických a ideologických sloganů);
- Použití písemných pramenů (např. populárního tisku, reklamy, katalogů, kuchařských knih, časopisů o životním stylu) pro hodnocení způsobu života v konkrétním období.

2.3 Orální historie: rozumí se jí záznam a analýza ústních svědectví o minulosti. Zkoumána je nejen samotná výpověď svědka, významná je také osobnost tazatele. Orální historie napomáhá rekonstruovat minulost (především dějiny každodenního života, dějiny viděné „zdola“), dále umožňuje poznávat, jak konkrétní lidé vnímali konkrétní události, jak je hodnotili a interpretovali. Díky orální historii mají žáci možnost prožívat minulé děje bezprostředně a na základě autentických očitých svědectví, která je mohou fascinovat a nadchnout. Rozhovory s lidmi, kteří určité události zažili na vlastní kůži, mají aktivizující charakter, čímž se stávají součástí produktivní výuky, při které žáci rozvíjejí své výzkumné dovednosti. Orální historie je velmi vhodnou metodou pro projektovou výuku.

2.3.1 R. Stradling (v publikaci *Jak učit evropské dějiny 20. století*) **nastínil několik tematických okruhů pro orální historii**, které jsou dobře použitelné v dějepisném vyučování. Například vývoj každodenního života v důsledku rozvoje techniky; historické proměny rodinného života; změny v rolích manžela a manželky, příp. rodičů; změny v sexuálním chování a v mravech; představy o dětství; komfort bydlení; život ve městě a na venkově; práce v různých zaměstnáních v průběhu času atd. Vhodná jsou dále témata týkající se zkušeností z války, okupace a osvobození, uprchlictví, imigrace a emigrace, zkušeností ze života za totality apod.

2.4. Vizuální média: práci s vizuálními médii ve výuce dějepisu je nutné strukturovat pomocí konkrétních modelů, pracovních postupů, otázek a úkolů. Pro práci s ikonickými texty je vypracováno několik didaktických analýz, vesměs se opírajících o postupy dějin a teorie

výtvarných umění. Prvním krokem je prostý „popis viděného“, opírající se o naši běžnou skutečnost. Druhým je popis ikonického textu (obrazu) opírající se o to, jakým způsobem malba či třeba fotografie zobrazují realitu (ikonografie). Třetím je interpretace toho, jak je realita zobrazena (ikonologie). Následně je ikonický text zařazen do dobových souvislostí a konvencí a je z něj učiněn historický pramen, vyjadřující se o realitě speciálním jazykem. Jako příklad uveďme propagandistickou fotografii, či reklamu. V obou případech jsou nejčastěji užívány podvědomě sdílené konvenční symboly, které průběhem času zpravidla mizí nebo mění svůj význam.

2.4.1 Pro výuku moderních dějin má nesporný význam **fotografie**, ať už se jedná o reprodukce (nástěnných obrazů, plastik atd.), fotografie portrétní, dokumentární, propagandistické či amatérské. Nesporný motivační náboj má **karikatura**, která též rozvíjí nenásilným způsobem myšlení v historických souvislostech a učí žáky vyvozovat význam z dojmů. V dějepisném vyučování má své místo historický **plakát** – politický, ale i umělecký a reklamní – umožňující proniknout do životního stylu své doby. Přibližuje způsoby trávení volného času, konzumní chování, vzdělanostní úroveň cílové skupiny apod. Populární součástí masové kultury se stal **komiks**, zvaný též „grafická literatura“. Ve vztahu k historii může komiks být historickým pramenem, historickou autobiografií, či komiksovým románem. Je zvláštním druhem historické narace, neboť je schopen o dějinách vyprávět a vyjádřit způsob historického myšlení. Pro výuku moderních dějin lze využít i školního obrazu (v zahraniční literatuře se užívá pod názvem wall chart). Na školních obrazech lze například demonstrovat, jak jej často politická moc využívala k deformování pohledu žáků a studentů na dějiny.

2.5 Audiovizuální média: v současnosti je velmi účelné reflektovat televizní vysílání, sledovat pořady s historickou tematikou, doporučovat žákům vhodné pořady a v rámci vlastní výuky informace o minulosti získané z televize kriticky uchopit a komentovat. K doporučeným audiovizuálním prostředkům patří: **televizní programy**, **film**, **práce s videozáznamem** nejrozličnějšího typu (filmové nahrávky, záznamy televizních pořadů, snímky pořízené žáky – např. v rámci orální historie, návštěva historické památky) a **multimediální audiovizuální komponenty**.

Televizní programy prezentují historii vysoce stimulačním způsobem; nabízejí pocit bezprostřednosti; poskytují náhled do zkušeností, myšlenek a pocitů lidí v minulosti. Zvláštní význam pro výuku soudobých dějin mají **zpravodajství a publicistické pořady** – např. projekty ČT Historie.cs (eu), Zašlapané projekty, Souboj vojevůdců, Neznámí hrdinové–Pohnuté osudy, Tajné akce StB.

Důležitým historickým pramenem je **film**. Ve výuce lze využít tři druhy filmů s historickou tematikou: **filmové dokumenty** (dobové filmové nahrávky), **dokumentární filmy** (obsahující autentické dobové snímky doplněné o komentáře, grafiku, mapy apod.) a **hrané historické filmy**. Speciální skupinu filmů představují **didaktické filmy** určené přímo pro dějepisné vyučování.

2.6 Výstavy, výstavní projekty a expozice

3. Příklady didaktických cílů ve výuce moderních dějin (výkladové rámce)

3.1 Výkladové rámce nejsou nijak normativní. V jejich pozadí vždy stojí problémové tázání ve formě klíčových otázek po logice moderních dějin. Podle schopností a možností žáků je třeba volit konkrétní otázky a odpovědi.

3.2 Několik modelových příkladů:

Charakter českého zemědělství před nástupem KSČ k moci ► ideologická doktrína sovětského zemědělství (vztah k přírodě a étos zemědělství, socialistická krajínová tvorba) ► kolektivizace českého zemědělství ► proměny české kulturní krajiny a sociální struktury venkova ► související ekologické problémy ► příčiny problémů postkomunistické transformace zemědělství v ČR

problémová tazání? Jak komunistický režim ovlivnil charakter české kulturní krajiny? Jak zasáhl do sociální struktury českého venkova? V čem koření problémy postkomunistické transformace českého zemědělství?

Původní kultura kolonizovaných etnik ► koloniální politika jednotlivých metropolí (Francie, Británie, Portugalsko, Belgie, Nizozemí, Španělsko aj.) vůči ovládaným zemím ► srovnání průběhu dekolonizace ► ekonomické, politické a kulturní problémy dekolonizovaných společností ► vliv studené války na průběh dekolonizace ► srovnání pozitiv a negativ jednotlivých dekolonizačních procesů ► dekolonizační konflikty a jejich příčiny (etnické čistky, hladomor, lokální vojenské konflikty, terorismus, islámský fundamentalismus)

problémová tazání? Proč došlo v řadě postkoloniálních zemí k hladomorům, etnickým čistkám a válečným konfliktům? Kde koření islámský fundamentalismus? Jak studená válka ovlivnila průběh dekolonizace? Proč se v dekolonizovaných zemích plošně neprosadila demokracie a evropské hodnoty? Mohla se dekolonizace vyvarovat některých konfliktů? Jakou má Evropa případně ČR odpovědnost za krize v rámci dekolonizačního procesu?

Ekonomická, politická a sociální situace v SSSR za vlády Leonida Brežněva ► ideologický kontext studené války ► nástup Michaila Gorbačova do čela KSSS ► programové cíle přestavby ► společenský ohlas glasnosti a dalších reforem v SSSR ► odzbrojovací jednání a obraz Gorbačova na Západě ► havárie v Černobylu a neúspěch v Afghánistánu ► lokální nacionalismy a konflikty jednotlivých národů se sovětskou mocí ► bilance reforem přestavby (srovnání s reformami Teng Siao-pchinga v ČLR) ► rozpad SSSR ► situace mezi středoevropskými satelity SSSR ► problémy nástupnických států SSSR

problémová tazání? Proč se rozpadl Sovětský svaz? Proč neuspěly Gorbačovovy reformy? Převládaly v rozpadu SSSR ekonomické příčiny? Proč se obdobně nerozpadla ČLR? Jak ovlivnila situace v SSSR události v Československu 1989? V čem koření problémy postkomunistické transformace v prostoru někdejšího SSSR?

Německo po Velké válce ► Brest-litevský mír a kapitulace na Západě ► politická transformace Německa na přelomu let 1918 a 1919 ► Versailleská mírová smlouva a její dopad na německou společnost ► ekonomická krize a hyperinflace ► mezinárodně politická pozice Německa ► nástup politického extremismu ► politická transformace Německa 20. let ► ekonomická krize 1929 ► sociální transformace poválečného Německa ► kulturní reflexe války a společenské krize ► volební úspěchy NSDAP ► obraz Adolfa Hitlera v Německu a na Západě ► nástup NSDAP k moci

problémová tazání? Proč a jak se v Německu dostali k moci nacisté? Jakou roli v jejich nástupu sehrála prohraná válka a ekonomická krize? Čím nacisté oslovili německé voliče? Jak k nástupu nacismu přispěla mezinárodní politická situace? Byl vzestup NSDAP nevyhnutelný? Proč mnozí Němci odmítali parlamentní demokracii? Jak souvisí nacismus s bolševismem?

4. Příklady projektů podporujících výuku dějin 20. století

Nacismus v Německu *(doporučuje se pro výuku ve středních školách)*

- Vypuknutí velké války (první světové) – zájmy jednotlivých mocností ► vstup Německého císařství do války ► masový charakter války – úspěchy Německa na východě - Brest-litevský mír, úspěchy a neúspěchy na Západě - kapitulace ► Versailleská mírová smlouva a její dopad na německou společnost ► mezinárodně politická pozice Německa ► ekonomická krize a hyperinflace ► nástup politického extremismu ► nemožnost, neschopnost německé demokracie 20. let řešit problémy ► ekonomická krize 1929 a její dopady ► volební úspěchy NSDAP – program, plakáty, Adolf Hitler ► nástup NSDAP k moci – 30. léta ► Německo a vypuknutí druhé světové války

problémová tazání

první světová válka

1. Porovnejte zájmy jednotlivých mocností před první světovou válkou a na konci této války.
2. Jakými titulky by dnešní média charakterizovala sarajevský atentát na Františka Ferdinanda? Jaký titulek byste vytvořili vy?
3. Jaké bylo typické chování německého vojáka ve válce? Versailleský systém a situace Německa
4. Jaké problémy Německa pro prohrané válce považujete za významné a jaké vidíte možnosti jejich řešení?
5. Popište dopady inflace na německou společnost. Velká hospodářská krize a nástup nacismu k moci
6. Analyzujte průběh hospodářské krize a způsoby jejího řešení v Německu a USA.
7. Jak si vysvětlujete tvrzení, že „neznámý svobodník (Adolf Hitler) stal živým ztělesněním neznámého vojína“?
8. Které (další) faktory přispěly k vzestupu NSDAP? Nacisté u moci a vypuknutí války
9. Na základě nacistické ideologie charakterizujte jednotlivé politické a ekonomické kroky vlády Adolfa Hitlera do roku 1939.
10. Srovnejte podíl Německa na počátku první a druhé války.

Strukturace první války, podle J. M. Wintera –

Chronologie:

1914 – válka iluzí

1915 – slepá ulička

1916 - 1917 – velká jatka

1917 -1918 – revoluce a mír

Multiperspektivní pohledy, kterými může být nahlíženo na jednotlivá období první války:

Válka politiků

Válka generálů

Válka vojáků

Válka civilistů

případně Válka žen

(Stín (následky) války, Paměť války)

Literatura:

KEEGAN, J. První světová válka Praha – Plzeň: Beta Dobrovský Ševčík, 2003.

HOBSBAWM, E. Věk extrémů Praha: Argo 1998:

SHIRER, W. L. Vznik a pád třetí říše. Praha:Naše Vojsko, 2006.

WINTER, J. M. První světová válka. Praha: Mladá fronta, 1995.

Z dějin našich národů

doporučuje se pro výuku dějepisu na II. stupni základních škol

CÍLE:

1. seznámit žáky s dějinami etnik, která se podílela, podílejí na životě České republiky
2. kooperovat činnost jednotlivých vzdělávacích oborů
3. vytvořit a realizovat školní projekt za spoluúčasti mimoškolních subjektů

CHARAKTER:

1. Předpokládá se uskutečnění čtyř dvoudenních projektů během školního roku (žáci vyšších ročníků se mohou podílet na přípravě i realizaci projektů pro žáky nižších ročníků, obdobně lze pro žáky vyšších ročníků využít spolupráci s žáky středních škol).
2. Schéma dvoudenního projektu (některé podrobnosti viz dále):

Zajišťuje	učitel dějepisu	učitelé školy	odborník, pamětník	studenti	učitelé školy, filmový klub
1. den	historický úvod	volitelné workshopy	beseda	divadelní vystoupení představení projektu	filmové představení
2. den	celodenní exkurze				

3. Téma koresponduje s probíranou látkou.

ROČNÍK	TÉMA	Beseda na téma*	Divadelní vystoupení	EXKURZE**
VI. (starověk)	Židé	Židovské zvyky	Purimová slavnost	Židovské muzeum Praha
VII. (středověká kolonizace)	Stýkání a potýkání Čechů a Němců včetně řešení konfliktů	Otázka soužití	Živé obrazy významných událostí města Chomutova do třicetileté války	Kadaň, Cheb
VIII. (národní obrození)	Slované***	Češi mezi Slovany, Slované v Čechách	Obrozenecký bál – mezi tanci, poezií a zdravicemi	Národní muzeum Praha
IX. holocaust	Romové, Židé	Jak se žije Romům s Čechy	Rekonstrukce tradičních svatebních obřadů	Terezín (včetně besedy s pamětníkem)

* beseda může být realizována s pamětníkem, odborníkem, publicistou, představitelem komunity, obce... (v případě zájmu také jako diskusní kulatý stůl)

** exkurze jsou koncipovány s ohledem na snadnou dostupnost z místa školy,

*** téma je pojato tak, aby se v něm daly uplatnit aktuální potřeby regionu – může být zaměřeno na polskou, slovenskou, ukrajinskou, ruskou menšinu, menšiny z bývalé Jugoslávie v dnešních Čechách

Historický úvod (zajišťuje učitel dějepisu) má podat chronologický přehled dějin etnika od počátků (případně od příchodu etnika do Čech) do současnosti s důrazem na české (československé prostředí). Téma by mělo být koncipováno maximálně na dvě vyučovací hodiny.

Např. pro téma Židé :

- starověké židovské dějiny, židovský stát, judaismus, diaspora
- rozptýlení i v Evropě, segregace, život v ghettu, antijudaismus
- příchod do Čech, nařízení Přemysla Otakara II., pogromy – Václav IV., politika Ferdinanda I., rozvoj židovských komunit v Čechách a na Moravě v 16. století
- byrokratický antisemitismus 17. a 18. století, emancipace, asimilace, hilsneriáda
- významné českožidovské, německožidovské osobnosti konce 19. a první poloviny 20. století
- holocaust
- zmizelí sousedé - <http://www.zmizeli-souseded.cz/>, <http://souseded.gymcv.cz/>

4. Volitelnými workshopy se rozumí cca půlhodinové pracovní dílny, ve kterých učitelé, případně starší žáci školy prezentují jednotlivá témata – tyto prezentace mohou mít charakter přednášek, diskusí, prací s prameny, laboratorních prací, uměleckých dílen... Žáci, kterým jsou určeny, si vybírají z nabídky (za vhodné se považují dvě až tři podle možností školy).

5. Divadelní vystoupení jsou vždy připravována žáky ročníku, pro které je projekt určen.

6. Žákovský projekt může mít rozmanitou podobu, jeho aktivity vykonávají především žáci ročníku, pro který je projekt primárně určen.

Možností je nepřeberně. Například metoda „WATCHES,“ umožňuje velmi dobře pracovat se stereotypy v nahlížení na jednotlivá etnika.

Princip metody spočívá v tom, že ve vymezeném časovém úseku (např. 14 dní) žáci ve skupinách hledají v rozmanitých informačních médiích zprávy, které se týkají tématu. Například o židech v Čechách, židech ve světě, státu Izrael apod. Tyto zprávy archivují a interpretují. Za vhodné se doporučuje sledovat především četnost zmínek, rozsah zpráv, pozitivní, neutrální, či negativní obraz sledovaného etnika. Skupiny mohou být rozděleny podle informačních zdrojů (lokální noviny, celostátní tisk, televize, rozhlas, internet), nebo také podle oborů (politika, domácí zpravodajství, věda, technika, sport, kultura). Cílem žákovského sledování je podat obraz daného etnika v médiích. Pokud škola spolupracuje s partnerskou školou v zahraničí, mohou školy pracovat na projektu společně a srovnat obraz etnika v rozdílných zemích.

Systém komunistické moci v Československu

doporučuje se pro výuku v 9. ročnících základních škol a ve středních školách

1. Cílem je seznámit žáky s pronásledování odpůrců režimu.
2. Vytvořit a realizovat školní projekt zaměřený na regionální historii, práce s prameny.
 - Československým komunistům přijeli přímo Moskvy radit sovětští poradci
 - Vznik státní bezpečnosti (StB).
 - Říjen 1948 - vydání Zákona na ochranu lidově demokratické republiky.
 - Třídní nepřátelé – účastníci nekomunistických politických stran, církve, vesničtí „boháči“ - vlastníci půdy a nemovitostí.
 - Perzekuce - vyhazování z práce, vězení, tábory nucených prací, pomocné technické prapory.
 - Ekonomika - kolektivizace zemědělství – vznik Jednotných zemědělských družstev.
 - Vykonstruované politické procesy (Milada Horáková, Heliodor Píka, Rudolf Slánský) a organizovaný hněv lidu - petice ze závodů, škol...
 - Rok 1953 - úmrtí Stalina a Gottwalda, měnová reforma, Lidové milice.

Obdobným způsobem lze využít ve výuce níže uvedené aktivity v rámci daného tématu:

- Volitelné workshopy - cca půlhodinové pracovní dílny, ve kterých učitelé, případně starší žáci školy prezentují jednotlivá témata – tyto prezentace mohou mít charakter přednášek, diskusí.
- Práce s prameny - zkoumání písemných (a audiovizuálních a orálních dokumentů) pramenů v posloupnosti; porovnávání zpravodajství o historických událostech v novinách; porovnávání očitých svědectví.
- Žákovský projekt může mít rozmanitou podobu: Jeho aktivity vykonávají především žáci ročníku, pro který je projekt primárně určen.

Další formy a aktivity:

- Beseda s pamětníkem, odborníkem, publicistou.
- Návštěva míst, které mají vazbu na dané historické období, regionální památníky a muzea.
- Filmové a rozhlasové dokumenty.

Doporučené odkazy:

<http://www.68.usd.cas.cz>

Vaněk, M. Mücke, P. Pelikánová, H. Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2007.

5. Příklady využití - mezipředmětové přesahy

Literatura ve výuce dějepisu

5.1 Při výuce moderních dějin lze efektivně využít mezipředmětové přesahy mezi dějepisem, českým jazykem a literaturou, výchovou k občanství, základy společenské výchovy apod. V rámci výuky českého jazyka a literatury se žáci setkávají s celou řadou textů, jež se nějakým způsobem dotýkají problematiky moderních dějin. Pokud si učitelé tyto přesahy uvědomují a dokáží je z perspektivy jednotlivých předmětů tematizovat a vzájemně provázat, výuku to výrazně zefektivní. Dějepis může literární výchově nabídnout potřebnou historickou kontextualizaci, literární výchova na oplátku poskytne dějepisu jednotlivé příběhy, které žáky vtahují do historických souvislostí.

5.2 V souvislosti s problematikou moderních dějin se mezipředmětová spolupráce nemusí omezit pouze na specifický žánr historického románu. K podobnému využití se nabízí široká škála autobiografické literatury (paměti, deníky, korespondence), primárně ideologických textů. Historickou kontextualizaci vyžaduje i řada fikčních vyprávění. Zajímavě mohou dějiny 20. století odrážet též biografie jednotlivých spisovatelů.

5.3 Literaturou zprostředkované příběhy moderních dějin sice nepředstavují „objektivní“ historickou zkušenost, přesto však mohou v kontextu školního dějepisu plnit významnou roli. Na obecně známých příbězích může učitel dějepisu efektivně „parazitovat“ tím, že koriguje a komentuje jimi prostředkovaný obraz minulosti a zasazuje jej do odpovídajících historických kontextů. Malé příběhy konkrétních aktérů dějin snáze vzbuzují zájem žáků o velkou historii událostí, tento motivační potenciál literatury lze pro osvojení dějepisných vědomostí efektivně využít. Kritická analýza ideologické literatury odhaluje žákům manipulativní techniky a též pojmovou osnovu konkrétní ideologie. Literární příběhy mohou žáků odhalit motivace, jež určovaly jednání postav v jiných historických kontextech. V modu fikce tak žáci mohou jejich jednání prožívat jako své vlastní, mohou se do dějin lépe vcítit.

5.4 Následující tematické okruhy nabízíme učitelům jako konkrétní inspirace pro využití tohoto mezipředmětového potenciálu. Nepředpokládáme přitom, že by bylo nutné spolupráci literární výchovy, ZSV a dějepisu rozvíjet po všech naznačených liniích. Výčty jednotlivých textů rozhodně nejsou vyčerpávající, řadu titulů lze nahradit či doplnit alternativami.

- Český dějepis věnuje přednostní pozornost dějinám národa, zejména v kontextu moderní historie tak zůstává řada témat zastíněna, mnohé významné kapitoly moderních dějin se do výuky prostě nedostanou. Literární výchova přitom věnuje pozornost řadě textů z moderní literatury, jež tyto problémy reflektují. Učitel dějepisu může povědomí o těchto tématech, byť zprostředkované literaturou, u žáků efektivně využít, aby i v minimálním prostoru výuky téma zasadil do odpovídajících souvislostí. S ohledem na téma dekolonizace lze takto pracovat s romány Salmana **Rushdieho** (Hanba, Děti půlnoci), které se dotýkají moderních dějin Pákistánu a Indie. Obdobně lze využít romány Johna Maxwella **Coetzeeho** (Hanebnost, Čekání na barbary) pro reflexi jihoafrického apartheidu. Moderní německé dějiny mohou přiblížit romány Günthera **Grasse** (Plechový bubínek) či Thomase **Brussiga** (Hrdinové jako my, Oslnění).
- Světová i česká literatura nabízí řadu textů, jež si specifickou moderních dějin vytýkly za své hlavní téma. Tyto literární reflexe lze vhodně konfrontovat s perspektivou historiografie. Vedle Europeany Patrika **Ouředníka** stojí za pozornost Mé století Günthera **Grasse**. V obdobné komplexnosti zachycuje kulturní dějiny střední Evropy italský esejista Claudio **Magris** (Dunaj). Literární výchova věnuje pozornost též autobiografické literatuře (zejména v případě pamětí či deníků spisovatelů). Řadu memoárů lze při výuce dějepisu využít. Osobní perspektiva a často subjektivní interpretace historických událostí v memoárech poskytují vhodný prostor pro konfrontaci s historiografií. V českém kontextu se k takovému čtení nabízí Paměti Václava Černého, Všechny krásy světa Jaroslava Seiferta, Nad vřavou nenávisti Přemysla Pittra či Celý život Jana Zábrany. I pro světové dějiny se v těchto souvislostech nabízí řada zajímavých textů: Autobiografie Alexandra **Solženicyna**, Svět včerejška Stefana **Zweiga**, Vzpomínky na Polsko či Deník Witolda **Gombrowicze**, Můj život Marcela **Reich-Ranického**, Deníky Sándora **Máraie** či autobiografie Eliase **Canettiho** (Zachráněný jazyk, Pochodeň v uchu, Hra očí).

- Románové vyprávění reprezentuje minulost jiným způsobem než historiografie. Prostřednictvím fiktivních příběhů, autorských mýtů a hravé imaginace přitom literatura často reflektuje klíčová traumata moderních dějin: holocaust a totalitní společnost. Dějepis může na takovéto literární reprezentace dějin vhodně navázat, může je korigovat, doplnit a komentovat. Vedle známého románu 1984 George **Orwella** se nabízí texty, které se na základě autorského mýtu snaží uchopit fenomén fascinace ideologií, přijetí ideologického obrazu světa. Nacismem se zabývá Michel **Tournier** v románu *Král duchů*, obdobně lze využít *Spalovače mrtvol* Ladislava **Fukse**. Komunismus v tomto smyslu reflektuje Andrej **Platonov** v románu *Čevengur*, Michail **Bulgakov** v románu *Mistra* a Markétka či Agota **Kristofová** v próze *Velký sešit*.
- Mezipředmětové přesahy lze definovat též tematicky. Učitel vymezí konkrétní témata a konfrontuje historiografické, literární a autobiografické obrazy dané události. V této multiperspektivě lze zajímavě reflektovat kupříkladu holocaust. Jazyk učebnice či jiné historiografické práce lze srovnat s autobiografickými vzpomínkami obětí (Primo **Levi** *Je-li toto člověk*, Jean **Améry** *Bez viny a bez trestu* aj.) i vrahů (Rudolf **Höss** *Velitelem v Osvětimi*). Konfrontaci lze doplnit románovou fikcí (Erich Maria **Remarque** *Jiskra života*) a komiksem Arta **Spiegelmana** *Maus*. Obdobně lze pracovat i s jinými tématy. Zajímavou konfrontaci nabízí kupříkladu potopení německé lodi Wilhelm Gustloff historiografií a v románech Günthera **Grasse** (*Jako rak*) a polského autora Stefana **Chwina** (*Haneman*). Zajímavé je též srovnání obrazu občanské války ve Španělsku v *Holdu Katalánsku* George **Orwella** a v románu *Komu zvoní hrana* Ernesta **Hemingwaye**.
- K obdobné konfrontaci se nabízí obraznost války v literatuře a historiografii. Heroizující sovětskou literaturu (Boris **Polevoj** *Příběh opravdového člověka*) lze srovnat s expresionistickou obrazností války či s groteskní *Hlavou XXII* Josepha **Hellera**. Obě světové války patří k formujícím událostem moderního světa; způsob jejich umělecké i vědecké reprezentace (jak se o válce vypráví) v mnohém odráží to, jak se společnost s válkou vyrovnala. V tomto smyslu lze použít celou řadu dalších textů: Isaak **Babel** *Rudá jízda*, Norman **Mailer** *Nazí a mrtví*, Jerzy **Kosinski** *Nabarvené ptáče*, Louis Ferdinand **Céline** *Cesta do hlubin noci*, Ernest **Hemingway** *Sbohem armádo*, Richard **Weiner** *Škleb a mnohé jiné*.
- Zajímavý srovnávací potenciál nabízí též autobiografické obrazy vyšetřování a věznění. Komunistická kulturní politika prosadila jako kanonický obraz vězení Reportáž, psanou na oprátce Julia **Fučíka**. S Fučíkem lze konfrontovat vzpomínky jiných komunistů, kteří se ocitli ve vězení: Artur **London** *Doznání* (Goldstücker, Kolman, Holdoš aj.). Pro srovnání lze využít antologie vzpomínek, jež sestavil **Karel Bartošek** (*Český vězeň*), **Dagmar Šimková** (*Byly jsme tam taky*) či **Ludmila Vrkočová** (*Svědectví, osudy politických vězňů 1974-1976*).
- Autobiografická literatura může dějepisu poskytnout cenná svědectví, jež zachycují smýšlení těch, kteří věřili totalitním ideologiím. Může tak pomoci odpovědět na otázku, proč si ideologie získaly tolik příznivců. Řada českých komunistů, kteří v mládí propadli fascinaci bolševismem, se s vlastní minulostí vyrovnává v memoárech. Výrazné jsou v tomto smyslu paměti Arnošta **Kolmana** *Zaslepená generace* či *Vzpomínky Eduarda Goldstückera*. Mentalitu Němců fascinovaných nacismem odráží sbírka dopisů, jež občané říše posílali vůdci Hitlerovi (Dopisy Hitlerovi, Henrik Eberle eds.). Do mysli úředníka nacistické správy okupovaných polských území lze nahlédnout v deníku Alexandra **Hohensteina** (*Warthegau*), dostupné jsou též *Deníky ministra propagandy Josepha Goebbelse*.

- Předměty český jazyk a ZSV se (též v rámci mediální výchovy) zabývají kritickou analýzou ideologického jazyka a persvaze. Vhodný materiál může v tomto smyslu poskytnout internetová antologie ideologických textů (www.ustrcr.cz/cs/antologie-ideologickych-textu). Stavební principy jazyka komunismu a socialismu lze konfrontovat v textech Petra **Fidelia** (Řeč komunistické moci) a Viktora **Klemperera** (Jazyk Třetí říše). Na výstupy z těchto kritických analýz lze navázat z perspektivy dějepisu. K využití jsou vhodné: publikace Rozumět dějinám a publikace Vojenského historického ústavu a Ústavu pro soudobé dějiny.

6. Popírači holocaustu

Vzhledem k nárůstu pravicového extremismu v České republice a s ním souvisejícím šíření xenofobie a antisemitismu považujeme, za důležité upozornit na nebezpečné lži zpochybňující holocaust Židů za druhé světové války, které nemají s historickým badáním jakoukoli souvislost.

Základní tezí, šířenou popírači, je zpochybňování holocaustu Židů jako nezvratného historického faktu, či zmenšování jeho významu a rozsahu. Popírači odmítají existenci plynových komor, usilují o očištění jména Adolfa Hitlera, odmítají jeho iniciační podíl na masovém vraždění. Oběti holocaustu obviňují z mezinárodního komplotu ve snaze obhájit existenci státu Izrael atd.

Nejznámější popírači: **Ernst Zündel** (1939 Německo). Extrémní neonacista, antisemita a známý provokatér. Autor prací zpochybňujících holocaust, v letech 1985 a 1988 obviněn kanadskými úřady z šíření antisemitismu a rasové nesnášenlivosti. Při druhém procesu vystoupil ve prospěch Zündela podvodník F. Leuchter, který soudu předložil pseudovědeckou zprávu, jejímž závěrem bylo odmítnutí existence plynových komor v Osvětimi. Přestože byla tzv. Leuchterova zpráva označena za snůšku lží, slouží dodnes jako hlavní opora argumentace popíračů. Od roku 2007 si Zündel v německém vězení odpykává trest za systematické popírání holocaustu. **David Irving** (1938 Velká Británie) Autor řady prací věnovaných druhé světové válce a osobě A. Hitlera (*Zkáza Drážďan, Goebbels - Pán myšlenek Třetí říše, Hitlerova válka*). Od 90. let 20. století jeden z nejvýznamnějších a nejnebezpečnějších popíračů. Do soudního procesu v roce 2000 byl i přes zpochybňování existence plynových komor a odmítání viny Hitlera na holocaustu uznávaným a populárním historikem.

Mezi základní výbavu autorů zpochybňujících holocaust patří překrucování významu slov či tvrzení, vytrhávání z kontextu, ignorování nepohodlných faktů a svědectví, falzifikace pramenů, zesměšňování obětí atd. Výsledkem práce popíračů jsou publikace působící na první pohled seriózně, často budí dojem hodnověrné historické studie. Snahou těchto falzifikátorů dějin je vyvolat zmatek a vzbudit pochybnosti v myslích mládeže či osob s historií holocaustu minimálně obeznámených. Mezi často aplikovanou taktiku popíračů patří snaha o medializaci vlastních názorů a jakékoli zviditelnění. Jejich cílem je popírat holocaust, v zájmu své ideologie očistit národně-socialistický model státu a zpochybnit existenci státu Izrael. Skupiny zpochybňující holocaust zásadně nepatří mezi zastánce idejí demokracie. Přesto popírači na veřejnosti vystupují jako obhájcí svobody slova, neboť české právní normy nedovolují nekontrolovatelné šíření záměrných lží, xenofobie a rasismu. Nástrojem proti falzifikaci historie je § 261a, trestního zákona, ve kterém se píše: „*Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické nebo komunistické genocidium nebo jiné zločiny nacistů nebo komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*“

V posledních letech ve velké míře využívají k neomezenému a nekontrolovatelnému šíření svých myšlenek svobodné prostředí internetu. Do nedávné doby popírači prezentovali

své názory prostřednictvím dnes již zrušené internetové stránky s názvem „*Národně vzdělávací institut*“. Nejznámější aktivitou popíračů bylo obeslání značného počtu českých škol brožurou *Osvětim - fakta versus fikce. Nové a utajované poznatky o holocaustu* (2005) s průvodním dopisem signovaným Pavlem Fabianem, ředitelem zmíněného Národně vzdělávacího institutu.

Doporučená literatura k tématu:

Lipstadtová, D. E.: Popírání holocaustu. Paseka, Litomyšl 2006.

Lipstadtová, D. E.: Historie před soudem. Epoque, Praha 2006.

Zeman, P.: David Irving a „osvětimská lež“. Sborník O dějinách a politice, Praha, Paseka 2000.

7. Literatura a další odkazy

A. Další doporučená literatura:

Beneš, Z. Historický text a historická kultura. Praha: UK 1993.

Beneš, Z. Historický text a historická skutečnost. Praha: UK 1995.

Beneš, Z. Bilance, problémy, naděje. Výuka dějepisu v současném školském systému a její reforma. In IX. sjezd českých historiků, Pardubice 6.- 8. září 2006, svazek I. Ed. Z. Beneš; J. Pešek; P. Vorel. Vyd. Sdružení historiků České republiky: Pardubice – Praha – Ústí nad Labem, 2007, s. 81-96.

Beneš, Z.; Hudecová, D. Manuál pro tvorbu Školního vzdělávacího programu-vzdělávací obor Dějepis. Úvaly: Albra 2005.

Bezchlebová, M. Tvoříme ŠVP v SOŠ a SOU. Dějepis a výchova k občanství v kurikulární reformě. Úvaly: Albra 2006.

Čapek, V. Jak učit dějepis moderně. Praha: Akademie J. A. Komenského 1992.

Čapek, V. Perspektivy školního dějepisu v evropských zemích a v USA. Praha: UK 2003.

Čapek, V. Je dějepis ve škole v krizi? In Česká a slovenská otázka v soudobém světě. Brno: 2004.

Čapek, V. Gracová, B. Jílek, T. Východská, H. Úvod do studia didaktiky dějepisu. Plzeň: ČU 2005.

Čechová, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha: Scio 2006.

DVD – Obrazy z českých dějin 1914-2004. Praha: AČR 2007.

DVD – 1968 Zmařené naděje. Praha: ÚSTR 2008.

DVD – Rudé temno. Příbram: Historické muzeum Příbram 2005.

Gracová, B. Empirické výzkumy v didaktice dějepisu u nás, jejich potřebnost a význam.

Výuka dějepisu v současném školském systému a její reforma. In IX. sjezd českých historiků, Pardubice 6.-8. září 2006, svazek I. Ed. Z. Beneš; J. Pešek; P. Vorel. Vyd. Sdružení historiků České republiky: Pardubice – Praha – Ústí nad Labem, 2007, s. 97-114.

Historie a škola I. Otázky koncepce českého dějepisu. Usp. Z. Beneš. Praha : Albra 2002.

Historie a škola II. Člověk, společnost, dějiny. Usp. Z. Beneš. Praha : ÚIV 2004.

Historie a škola III. Člověk, společnost, dějiny II. Usp. Z. Beneš. Praha : ÚIV 2006.

Historie a škola IV. Dějepis a mezipředmětové vztahy. Usp. Z. Beneš. Praha 2008.

Historie a škola VI. Klíčové kompetence a současný stav vzdělávání v dějepise. Usp. Z. Beneš. Praha 2008.

Filmy o československých dějinách, Příběhy bezpráví: Člověk v tísní.

Příběhy bezpráví - didaktické a doprovodné publikace: Člověk v tísní.

Hudecová, D. Revize Bloomovy taxonomie edukačních cílů, Pedagogika č. 3, roč. LIV, 2004, s. 274-283.

Hudecová, D. Analýza dějepisných vzdělávacích programů ve vybraných státech Evropy a její výsledky. Praha: Tauris 2006.

Hudecová, D. Jak modernizovat výuku dějepisu. Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování. Úvaly: Albra 2007.

Kratochvíl, V. Modely na rozvíjanie kompetencií. K transformaci vzťahu historie a školského dejepisu. Bratislava: Stimul 2004.

Gracová, B. Labischová, D. Příručka ke studiu didaktiky dějepisu. Ostrava: OU FF 2008.

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. Praha: VÚP 2005.

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů na gymnáziích. Praha: VÚP 2007.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. 2. dotisk 1. vydání. Praha: VÚP 2006.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VÚP 2007.

Sborník „Výuka dějin 20. století na českých a slovenských školách“. Ústí nad Labem 2006.

Soubor dokumentů „XX. století o sobě“. Liberec: Dialog 2005.

Soubor zvukových dokumentů z archivu ČRo „Hlasy XX. století“. Liberec: Dialog 2005.

Stradling, R. Jak učit evropské dějiny 20. století. Praha: MŠMT ČR 2003 (vydáno s podporou MŠMT, text je zveřejněn na webu MŠMT).

Stradling, R. Multiperspektiva ve vyučování dějepisu. Praha: MŠMT ČR, Řada vyučování dějepisu, 2004 (vydáno s podporou MŠMT, text je zveřejněn na webu MŠMT).

Ulvr, V. Paseková, M. Pomáháme při tvorbě Školního vzdělávacího programu-vzdělávací obor Dějepis. Úvaly: Albra 2006.

Vaněk, M. Mücke, P. Pelikánová, H. Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2007.

Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka. Ed. F. Parkan a kol. Praha: PedF UK 2008.

Šedivý, F. Pod věží smrti. Autobiografický příběh politického vězně. Praha: Nakladatelství Eva 2007.

Křivka, Z. a kol. Komunismus ve dvacátém století očima jeho obětí: Konfederace politických vězňů ČR. Praha: 2009

Cuhra, J. Svědomí paměti. Kniha o životě a díle architekta, filosofa, křesťanského politika, vlastence a dlouholetého vězně cesty svědomí. Nakladatelství Poznání, Olomouc: 2009

Bouška, T. a kol. Českoslovenští političtí vězni - Životní příběhy. Česká asociace orální historie o. s. Praha: 2009

Metodické sborníky vydávané Asociací učitelů dějepisu.

Z obsahu sborníků 1997 – 2009 je vybrána hlavně tematika, kterou je možno využít ve výuce Dějin 20. století (kompletní informace o sbornících na webu www.asud.cz). Jsou to zkušenosti učitelů z praxe, projekty škol, informace a rady historiků, techniků a přírodovědců pro učitele dějepisu

J. Růžicková: Z odkazu didaktiky a metodiky dějepisu předchozích desetiletí

Komentovaný výbor z didaktických a metodických publikací, které byly napsány a vydány v průběhu 20. století. Mnoho ze zde zpracovaných témat a metodických postupů je vhodných i pro využití v současných podmínkách výuky a realizace úkolů RVP, rovněž potřebné pro dějiny 20. století.

Dějepis ve škole I

Autorsky se na sborníku podílelo sedmnáct členů ASUD. Předávají své zkušenosti z práce ve vyučování i v mimoškolní činnosti. V obsahu lze najít náměty pro nové metody výuky – ke 20. století o seminářích moderních dějin, uplatnění moderních metod, hodnocení, užití náčrtků, hist. kroužek na ZŠ, regionální historie, využívání počítačů a internetu v D, školní mezinárodní projekt k období vlády Františka Josefa.

Dějepis po škole

Deset učitelů dějepisu nabízí zkušenosti z několika druhů mimoškolních činností – projektu na zámku, toulek hlavním městem, několika verzí Historiády a ze Soutěže mladých historiků.

Historikové a přírodovědci školnímu dějepisu

První část připomíná diskuse o dějepise, historické terminologii a periodizaci dějin z let 1947–1998. Podíleli se na ní svými původními články nebo příspěvky přednesenými při různých historických akcích (sjezdy historiků, kolokvia) J. Polišenský, J. Slavík, F. Kutnar, J. Marek, O. Urban, V. Lesák, F. Spurný, J. Bakala, M. Myška, L. Lipták, J. Pánek a J. Pešek. K obtížnému tématu o vývoji a mimořádných objevech vědy a technických vynálezech 20. století přispěli výuce dějepisu špičkoví odborníci J. Folta, J. Grygar, V. Schreiber a J. Plešek.

Oživené myšlenky – o vzdělání a dějepise

Do sborníku byly vybrány úryvky z dosud aktuálních úvah a spisů J. A. Komenského, T. G. Masaryka, J. Hály (v časopise Komenský z roku 1912), J. Sochora (z jeho metodiky dějepisu z roku 1938). K výuce dějin 20. století je nejaktuálnější práce J. Brunera (ze studie Vzdělávací proces z roku 1959). Byly sem zařazeny části z nepublikovaného projektu „Historie ve škole – její možnosti pro rozvíjení poznání, občanského vědomí, morálky a tvořivosti žáků a studentů – a její potřeby“ zpracovaného pro MŠMT desetičlenným kolektivem členů ASUD v letech 1992–94.

Dějepis ve škole II

V první části přináší sborník studii vynikajícího slovenského didaktika dějepisu V. Kratochvíla Didaktické strategie k rozvoji intelektových schopností žáků ve vyučování dějepisu a stat' V. Ulvra o nových českých učebnicích dějin 20. století vydaných do roku 2001. Články o nových metodách výuky, realizaci mezipředmětových vztahů, výuce ve školní knihovně a v seminářích.

K problémům světa ve 20. století

Ve sborníku jsou zveřejněny referáty z mezinárodní konference Euroclio v roce 2002 v Praze: současné problémy související s etnickými, náboženskými a jazykovými odlišnostmi obyvatel Evropy V druhé části sborníku jsou rozpracované vybrané příspěvky ze seminářů ASUD – J. Klímy (o dekolonizaci), L. Dvořáka (o současnosti národů bývalého Sovětského svazu), M. Romancova (o Předním východu) a D. Labuse (o moderním Japonsku).

E. Kunstová a kol.: Samostatné práce v dějepise – zadání, vedení, uplatnění

Z obsahu: referáty, ročníkové, absolventské, seminární i soutěžní práce – jejich zadávání, struktura a hodnocení s náměty, mj. z témat o 20. století (politické dějiny, emigrace aj.)

Náměty k tvorbě ŠVP dějepisu – I.

V Přílohách zkušenosti učitelů ze spolupráce s muzei, školním časopisem, o školním projektu Cesta staletími, regionální historie.

Náměty k tvorbě ŠVP dějepisu – II.

Z příloh ke sborníku konkrétní příklady zkušeností učitelů z výuky dějin 19. a 20. století – mezipředmětové vazby D - Čj, absolventské práce žáků 9. ročníku, projekt „Böhmen und Mähren, projekt o totálním nasazení, projekt o životě ve 20. století, poválečná demokracie a totalita 50. let, holocaust v mezipředmětových vztazích, exkurze do Terezína, čtyři školní projekty o holocaustu.

L. Bursíková, P. Martinovský a kol.: Mezipředmětové vztahy v dějepise

Soubor příspěvků z praxe k dějinám 19. a 20. století s vazbami na jiné předměty – Italský fašismus, Anšlus Rakouska, návštěva Terezína, Reflexe Pražského jara (využití dokumentů), projekt orální historie na ZŠ, kulturní témata ve spolupráci školy a PNP.

B. Další užitečné odkazy:

<http://www.msmt.cz>

Webové stránky MŠMT k výuce dějepisu

Historie a škola III., Člověk, společnost, dějiny - Seminář ke koncepci výuky dějepisu a občanské výchovy na základní a střední škole – jak učit dějiny 20. století. Zápis ze semináře ,Historie a škola III.- Člověk, společnost, dějiny - Seminář ke koncepci výuky dějepisu a občanské výchovy na základní a střední škole - jak učit dějiny 20. století, Telč 2004. Kompletní materiály jsou uvedeny na:

<http://www.msmt.cz/Files/HTM/NHZapiszeseminarex.htm>

Historie a škola VI., Člověk, společnost, dějiny, Seminář ke koncepci výuky dějepisu na základní a střední škole (Klíčové kompetence a současný stav vzdělávání v dějepise)

V říjnu 2007 se ve VKC Telč uskutečnil již 6. ze seminářů věnovaných didaktice a metodice dějepisu. Seminář byl zároveň setkáním Pracovní skupiny MŠMT pro výuku dějepisu. Pro zájemce doporučujeme jednotlivé příspěvky semináře a závěrečná doporučení pro výuku dějepisu - k dispozici z d e (zazipovaný [MS Word](#), [PDF](#))

Historie a škola VII., Člověk, společnost, dějiny, Seminář k internacionalizaci školní výuky dějepisu v kontextu RVP ZV, RVP G, RVP SŠ. V listopadu 2008 se ve VKC Telč uskutečnil již 7. ze seminářů věnovaných didaktice a metodice dějepisu. Seminář byl zároveň setkáním Pracovní skupiny MŠMT pro výuku dějepisu. Pro zájemce doporučujeme program semináře a závěrečná doporučení pro výuku dějepisu - k dispozici zde v přílohách <http://www.msmt.cz/vzdelavani/spolecenskovedni-oblast>.

<http://www.dejepis.com>

Český server poskytující informace o našich i světových dějinách. Smyslem těchto stránek je zpřístupnit informace o naší i světové historii v přibližném rozsahu učiva středních škol převážně studentům a mladým lidem, ale i všem ostatním, kteří mají zájem o historii či jen hledají jednu konkrétní informaci týkající se historie. K dispozici jsou následující sekce: Učebnice, Seznam pojmů, Testy, Diskusní fórum, Eseje, Historické dokumenty, Časová přímka a Nastavení.

<http://www.moderni-dejiny.cz>

Portál je určen především učitelům dějepisu ze základních a středních škol. Zásadní myšlenkou celé koncepce portálu je rychlý a snadný přístup pedagogů k výukovým materiálům pro každé dílčí historické téma, fenomén či údobí z českých i světových dějin 20. století. Učitel pro dané téma najde rychle a snadno pro dané období různé typy materiálů - výukovou prezentaci v powerpointu, metodické listy pro žáky a studenty, kvalitně nascenované dobové fotografie, ukázky z tisku, karikatury či reprodukce uměleckých děl ve fotogalerii, základní prameny, historické "mikrostudie" a odkazy na zdroje i literaturu. Portál nabízí inspiraci, praktické a v učitelské praxi vyzkoušené návody, jak učit jednotlivá témata, hotové přípravy na jednotlivé hodiny, zajímavosti z tématu a oboru, aktuální informace o vzdělávacích akcích. Je určen také žákům všech typů škol, kteří mohou využívat především prameny. Portál je tvořen především učiteli samotnými, všechny příspěvky jsou metodicky a odborně hodnoceny - redakce a redakční rada (spolupracující historikové z renomovaných institucí).

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/spolecenskovedni-oblast>

Odkaz na internetové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které obsahují základní koncepční a učební dokumenty týkající se vzdělávací oblasti RVP ZV „Člověk a společnost“. Krom toho jsou zde odkazy na zajímavé akce pořádané v gesci příslušného odboru MŠMT.

<http://www.rvp.cz/sekce/342>

Odkaz na Metodický portál VÚP Praha do rubriky Dějepis, která obsahuje jak teoretické příspěvky, tak praktické náměty, zajímavosti, odkazy, učební materiály, pracovní listy a v poslední řadě nápady čtenářů, kam lze nejen nahlédnout, ale i prakticky přispět.

<http://www.rvp.cz/clanek/2898>

Odkaz na Návrh alternativní verze vzdělávacího oboru Dějepis v RVP pro čtyřleté gymnázium a vyšší stupeň víceletého gymnázia (didaktická inovace dějepisného kurikula) zveřejněný na Metodickém portálu VÚP Praha. Materiál představuje inovovanou verzi vzdělávacího oboru Dějepis v RVP pro čtyřleté gymnázium a vyšší stupeň víceletého gymnázia.

<http://dum.rvp.cz/index.html>

Odkaz na dílčí internetové stránky VÚP Praha s názvem Digitální učební materiály. V převážné většině jde o pracovní listy, prezentace, didaktické testy, videa a zvukové ukázky, které lze bez zásadních úprav použít ve výuce. Jejich kombinace a způsob využití závisí na konkrétním uživateli. Mají svá specifika, jsou vytvářeny učiteli z praxe a obsahově je garantují odborní recenzenti. Stránky jsou členěny do tří rubrik dle stupňů vzdělávání na: předškolní vzdělávání, základní vzdělávání a gymnázium.

http://www.euroclio.eu/joomla/index.php/component/option,com_sobi2/Itemid,910/sobi2Id,31/sobi2Task,sobi2Details

Webové stránky Stálé konference evropských asociací učitelů dějepisu sdružující 59 členských a přidružených dějepisných asociací. Stránky jsou v angličtině.

<http://www.asud.cz>

Stránky Asociace učitelů dějepisu. Kromě nejnovějších zpráv od kolegů z praxe stránky přináší metodické inspirace, zprávy z Euroclia, různé dokumenty týkající se výuky dějepisu atp.

<http://www.afa-dokumentace.usd.cas.cz>

Internetové stránky projektu „Životní příběhy zapomenutých hrdinů“, řešený v letech 2006-2008 Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, nabízejí v digitální zvukové a audiovizuální formě svědectví o osudech německých antifašistů z Československa, též řadu odkazů na výstupy a ohlasy vládního projektu o osudech německých antifašistů.

<http://www.68.usd.cas.cz>

U příležitosti 20. výročí 17. listopadu 1989 otevírá Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. internetové stránky k pádu komunismu v Československu. Byly opatřeny názvem /Demokratická revoluce 1989/, neboť vyjadřují charakter posledních týdnů roku 1989 z hlediska kolektivně a většinově sdílených představ, hodnot a projevů. Účelem stránek je snadno a pohodlně zpřístupnit základní fakta, obrazy, názory a interpretace: ty, které už byly badateli zpracovány a publikovány knižně (a nyní jsou již hůře dostupné); nebo ty, jež pocházejí z fondů a sbírek archivu Ústavu pro soudobé dějiny, a v poslední řadě také ty, které ÚSD laskavě dali k dispozici spříznění jednotlivci či instituce. Stránky budou postupně doplňovány o další historické prameny a materiály z období od ledna 1987 do června 1990.

Webové stránky Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR představují v komplexní podobě jeden z nejvýraznějších fenoménů poválečných soudobých dějin v Československu - rok 1968 (dokumenty, audioarchiv, amatérské filmy, další odkazy).

Další odkazy jsou uvedeny na <http://www.czechoslovakia1989.cz/>

<http://www.ushmn.org>

Stránky Muzea holocaustu ve Washingtonu. Obsahují množství výukových materiálů, online výstav, filmových klipů, pamětnických rozhovorů, map a animací. Zabývají se také poválečnými genocidami. Na stránkách lze rovněž nalézt encyklopedii holocaustu. Jedná se o nejobsáhlejší online zdroj pro výuku holocaustu a genocidních konfliktů.

<http://anlet.cz/cs>

Stránky Asociace nositelů legionářských tradic. Nabízí přehled projektů a výstav pořádaných sdružením ANLET a týkajících se legionářské problematiky. Nechybí ani pozvánky na zajímavé akce, komentáře a názory, zajímavosti, kronika osobností a množství odkazů na další stránky s vojenskou tematikou.

http://www.coh.usd.cas.cz/pages_cz/centrum.htm

Webové stránky Centra orální historie ÚSD AV ČR poskytují základní informace o práci tohoto centra a též o výzkumu a užití metody oral history v soudobých dějinách včetně nabídky pedagogické a konzultační činnosti.

<http://college.usc.edu/vhi/czech>

Stránky obsahující informace o Institutu USC Shoah Foundation – nadace, jež se stala součástí College of Letters, Arts & Sciences na Univerzitě Jižní Kalifornie (USC) a jež natáčí a sbírá svědectví přeživších holocaust.

<http://www.holocaust.cz>

Cílem těchto internetových stránek je poskytovat informace, dokumenty a další materiály o genocidě Židů a Romů za 2. světové války, o dějinách rasismu a antisemitismu. Tyto webové stránky tak mají přispět k výchově proti rasismu.

<http://www.kpv-cr.cz>

Stránky Konfederace politických vězňů ČR. Kromě řady zajímavých rubrik (např. Zločiny komunismu, Významné dny, Reakce na současné dění, Osobnosti III. odboje, Památníky) zmiňují i dosud nevyřešené (neukončené) případy.

<http://www.lib.cas.cz/parasut/bartejs.htm>

Abecedně členěná databáze československých parašutistů z 2. světové války s jejich podrobnými biografiemi.

<http://jedensvetnaskolach.cz/index2.php?id=315>

Webové stránky programu „Jeden svět na školách“ společnosti Člověk v tísni, který nabízí dokumentární filmy o aktuálních tématech a výzvách současného světa, o místních i globálních problémech, jejich příčinách a následcích; filmy, které přibližují reálné příběhy konkrétních lidí. A to se přitom ani nemusí jednat o problémy zdánlivě vzdálené, jako jsou třeba chudoba v zemích třetího světa, válečné konflikty, porušování lidských práv totalitními režimy a podobně; stejně tak to totiž může být něco, s čím se můžeme setkat v našem každodenním životě – například šikana, domácí násilí, rasismus nebo ničení životního prostředí.

<http://www.pribehybezpravi.cz>

Internetové stránky projektu, který je součástí rozsáhlého vzdělávacího programu „Jeden svět na školách“ společnosti Člověk v tísni, jehož základní myšlenkou je využití audiovizuálních prostředků ve výuce. Příběhy bezpráví se dlouhodobě věnují moderním československým dějinám. Projekt nabízí školám několik desítek dokumentárních filmů a dalších audiovizuálních materiálů. Součástí nabídky jsou také doprovodné publikace s tematicky

zaměřenými lekcemi využívajícími především interaktivní metody výuky. Velký důraz je přitom kladen na práci s dobovými materiály, které jsou v těchto publikacích obsaženy.

http://www.lidice-memorial.cz/education_cz.aspx

Od roku 2006 připravuje Památník Lidice akreditované semináře věnované problematice německé okupace, persekuce a československého odboje, které jsou určeny zejména učitelům dějepisu, výchovy k občanství a jiných humanitních předmětů. Na seminářích přednášejí přízvaní odborníci z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Vojenského historického ústavu, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a dalších vzdělávacích institucí.

Programy pro školy jsou zaměřeny na historii obce Lidice a podle věkové kategorie orientovány výtvarně (I. stupeň ZŠ) nebo historicky s využitím digitalizovaných materiálů Historické sbírky Památníku Lidice (žáci II. stupně ZŠ a SŠ). Pro žáky ve věku 10–19 let vyhlašuje každoročně Památník Lidice spolu s Vojenským historickým ústavem Praha a Filozofickou fakultou UK internetovou soutěž "Lidice pro 21. století", která je zaměřena na události 20. století související převážně s obdobím druhé světové války.

<http://www.lidice.info/multimedialni-muzeum.php>

Rozhodnutím vlády ČR byla 31.12.2000 založena státní příspěvková organizace Památník Lidice, které byla svěřena péče o uchování památky na lidickou tragédii a jejíž prioritou je obnovení péče o historické objekty a areál NKP. V roce 2003 byl obnoven Růžový sad a proběhla rekonstrukce Lidické galerie, kam byla po dokončení přemístěna část sbírky uměleckých děl věnovaných Lidicím světovými tvůrci v poválečných letech. V měsíci červnu 2003 se opět do Lidic vrátila Mezinárodní dětská výtvarná výstava Lidice. V roce 2004 byla po úpravách veřejnosti zpřístupněna zahrada Lidické galerie, ve stejném roce došlo v areálu muzea k obnově Aleje Dr. Sira Barnetta Strosse. Od června 2006 je ve zrekonstruované budově muzea otevřena multimediální expozice s názvem "A nevinní byli vinni..." V dubnu 2008 bylo ve zrekonstruovaném prostoru Pod Tribunou otevřeno vzdělávací středisko pro mládež a badatelna.

www.pmjak.cz

v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského, rezortním muzeu MŠMT, je unikátní archiv P. Pittra (za pomoc Židům se Pittrovi dostalo oficiální uznání izraelské vlády, jeho jméno je zvěčněno v Jeruzalémě), který zachraňoval během války a po válce české, německé a židovské děti. Totalitním režimům ve 20. století se věnuje i současná stálá expozice s názvem Odkaz J. A. Komenského. Tradice a výzvy české vzdělanosti Evropě

<http://www.nezapomente.cz>

Webové stránky projektu "Nezapomeňte" s podtitulem "Jaké to bylo před rokem 1989?", jehož základním cílem je připomenout dnes již těžko uvěřitelné atributy totality, které ještě před 20 lety provázely náš každodenní život. Vedle základního faktografického přehledu web obsahuje inspirativní a navíc kreativní položky Fotosoutěž či Komiks, na jejichž tvorbě se můžou podílet zájemci z řad učitelů i žáků.

<http://www.pamatnik-terezin.cz>

V České republice je Památník Terezín jedinou institucí svého druhu. Jeho posláním je uchovávat památku obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace, rozvíjet muzejní, výzkumnou a vzdělávací činnost, jakož i pečovat o místa spojená s utrpením a smrtí desítek tisíců obětí vlády násilí. Webové stránky obsahují kromě jiného tyto sekce: Památník, Historie, Expozice, Sběrky, Vzdělávání aj.

<http://www.pametnaroda.cz>

Webové stránky digitálního pamětnického archivu Paměť národa, který společně vytvořily tři instituce (sdružení Post Bellum, Český rozhlas a Ústav pro studium totalitních režimů). Jde o rozsáhlou sbírku vzpomínek pamětníků, budovanou jednotlivci, neziskovými organizacemi, školskými a vzdělávacími, státními a příspěvkovými institucemi v Evropě, kteří chtějí své

nahrávky, texty, fotografie, archivní dokumenty sdílet, porovnávat, vyhodnocovat a společně nad nimi diskutovat. Společenství evropské paměti chce zpřístupnit badatelům i široké veřejnosti přehlednou a srozumitelnou formou individuální svědectví pamětníků významných dějinných událostí 20. století, celé nahrávky, ukázky z nahrávek, fotografie, deníky, archivní dokumenty a mnoho dalšího.

<http://www.socrealismus.info/index.php>

Dokumentační web socialistických dob obsahující různé dokumenty, plakáty a obrazy z období reálného socialismu nejen u nás. Základem webu je politický plakát doplněný dalšími materiály (dobové dokumenty, texty písní, obrazy atp.), které přibližují atmosféru socialistické reality.

<http://studena.valka.cz/index.htm>

Internetové stránky věnující se moderním dějinám, které obsahují kromě článků o studené válce i články zabírající se současnými aktuálními problémy.

<http://www.totalita.cz>

Portál, zabývající se vznikem a vývojem totalitního režimu v Československu, je věnován památce všech, kteří v boji s totalitními režimy položili své životy za lepší budoucnost. Přehledně členěné stránky podrobně mapující vývoj v Československu od konce 2. světové války do roku 1989. Kromě podrobné faktografie zde učitelé i žáci najdou informace o aktuálně pořádaných akcí či odkazy na významné historické události vážící se k poválečným dějinám Československa.

<http://www.tvarivtvar.cz>

Internetové stránky vzdělávacího programu „Tváří v tvář historii“, který nabízí zajímavou a originální metodu výuky moderních dějin. Zajímavě koncipovaný web obsahuje mj. tyto rubriky: Jedinec a společnost; My a oni; Historická studie; Soud, paměť, historický odkaz atd.

<http://www.ustrcr.cz/cs/vzdelavani>

Webové stránky Ústavu pro studium totalitních režimů, který zkoumá a hodnotí dobu nesvobody (30. 9. 1938-4.5. 1945) a období komunistické totalitní moci (25. 2. 1948 - 29. 12. 1989 a dobu předcházející, v níž probíhaly děje týkající se příprav k totalitnímu uchopení moci KSČ), dále analyzuje příčiny a způsob likvidace demokratického režimu, získává a zpřístupňuje veřejnosti dokumenty vypovídající o době nesvobody a období komunistické totalitní moci, dokumentuje nacistické a komunistické zločiny aj. Tyto stránky rovněž aktivně podporují výuku moderních dějin, které v současnosti představují jednu z priorit českého školství, a jsou strukturovány do několika oddílů, které přinášejí nové metodické materiály, texty, audiovizuální pomůcky, aktuální informace o konaných seminářích či konferencích, odkazy na odbornou literaturu apod.

<http://www.step21.de>

Step 21- Initiative für Toleranz und Verantwortung je mezinárodní projekt, určený pro mladé lidi z Německa, Polska, České republiky a Rakouska. Projekt je zaměřen na lokálně historické události z období německého nacismu, německého obsazení, o kterém se v tehdejší tisku nepsalo nebo psalo zmanipulovaně. Projekt svým zaměřením chrání vzpomínky na bezpráví a nelidskost před zapomenutím, připomíná odvahu a odboj. Týmová práce žáků je zaměřena na hledání a srovnávání historických událostí. Práce jsou zveřejňovány prostřednictvím periodika - novin vydávaných pod názvem Weisse Flecken – Bílá místa.

<http://www.vons.cz>

Webové stránky o Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) z let 1978-1989. Kromě jiného obsahují rubriky Publikace, Dokumenty, Semináře či Odkazy.

<http://www.zidovskemuzeum.cz/czindex.php>

Webové stránky Židovského muzea v Praze obsahující řadu informací o židovské problematice (o výstavách a expozicích, koncertech, sbírkách a fondech, encyklopedii židovských obcí, vzdělávacích a kulturních programech pro školy a veřejnost aj.).

<http://www.ceskaskola.cz>

Internetový portál Česká škola sloužící mj. jako diskusní fórum nad základními tématy vzdělávání a školství u nás i ve světě. Zvláštní rubrika týkající se výuky dějepisu zde není zřízena.

<http://edu.cz>

Stránky školského vzdělávacího a informačního portálu. Zvláštní rubrika týkající se výuky dějepisu zde není zřízena.

<http://www.spomocnik.cz>

Webové stránky vytvořené na pomoc učitelům. Zvláštní rubrika týkající se výuky dějepisu zde není zřízena.

http://www.coh.usd.cas.cz/pages_cz/centrum.htm

webové stránky Centra orální historie ÚSD AV ČR poskytují základní informace o práci COH a též o výzkumu a užití metody oral history v soudobých dějinách včetně nabídky pedagogické a konzultační činnosti